Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online) tijdschriften van Boom uitgevers zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd. Alle artikelen die echter langer dan vijf jaar geleden zijn gepubliceerd, zijn vrij beschikbaar voor download en hergebruik. Toestemming van de uitgever is dan niet meer nodig.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.
Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this article may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher. No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining for any other purpose which is not expressly permitted by law without permission of the publisher.

abonnementen@boom.nl
www.boom.nl

stap richting verdere hulp kan zijn. Daarmee inspireert hij ons om te durven zoeken naar kwaliteitsvolle manieren van blended hulpverlening, iets wat onze overheid ons graag oplegt. Moeten wij echter halsstarrig de trein voorbij laten razen en pleiten voor echt, traag en diepgaand contact? Of durven we er toch mee op te springen en te kijken hoe we ons kader ook van een afstand kunnen aanwenden om nieuwe groepen cliënten te bereiken?
Als ‹dwergen op de schouders van reuzen› (Nicole Vliegen) is het dus nu aan ons als nieuwere generaties kindertherapeuten om de rijke traditie voort te zetten, maar toch ook vooruit te blikken en met vraagstukken zoals de voorgaande aan de slag te gaan. Durven we psychodynamische kaders te hervormen, en ze toe te voegen aan de meer klassieke kaders, zonder aan stevigheid te verliezen? We moeten bijvoorbeeld antwoorden bieden op (generaties van) complex getraumatiseerde gezinnen die de weg naar ons moeilijk vinden. Kunnen we die gezinnen therapeutisch thuis ontmoeten en zo zelf minder onbereikbaar voor hen worden?, reikte Orfee Callebert aan. Zullen we ons nog meer richten op de zorgfiguren van deze kinderen, wier ouderlijk mentaliseren toch meer genezend is dan om het even welke spelkamer?, suggereerde Saskia Malcorps. Durven we kinderen en hun zorgfiguren vaker samen te zetten om hun ‹wij samen› te versterken?
Op naar de volgende vijftig jaar!

Literatuur
VLIEGEN, N. (2025). *Geraakt door levensverhalen van kinderen met complex trauma — Een inkijk in de belevingswereld van kinderpsychotherapeuten*. Kalmthout: Pelckmans.

Noot
1 Zoals Lara Wulleman met haar lezing meegaf, is naamgeving van zorgfiguren essentieel voor (uithuisgeplaatste) kinderen met complex trauma. Met ouders bedoelen we hier biologische of eerste ouders, maar evengoed pleegouders, adoptieouders, grootouders of andere betrokkenen in de omgeving, en zelfs leefgroepbegeleiders in voorzieningen.

https://doi.org/10.5553/PA/259027332026032001008

Willem de Zwijger ziet alles

Verslag van

NVPP-studiedag 2025 *Tussen waan en werkelijkheid* [*7 november 2025, Amsterdam*]

MARIT VAN DER MEULEN

Vrijdag 7 november. Dichte mist rond het gebouw van Pakhuis [Willem] de Zwijger. Een zon die een paar uur later zal doorkomen. Begint het verhaal hier? Een stroom therapeuten gaat naar binnen. Schermen in werkkamers worden aangeklikt. Daar loopt de president van de strafkamer, dokter Schreber. En de indiaan Klukkluk. Hij vraagt waar de prairie is. Er wankelt een zeug. Bang voor de slacht op de boerderij. Er hangt een affiche van de mimespeler Marcel Marceau. Een masker en een witte hand. In het café beneden gamet een jongen, James. Ina Wolff — de verborgen, onvolprezen kracht achter de studiedag — kan hun naamkaartjes nergens vinden, maar het doet er niet toe; ze zijn allemaal al binnen.
De NVPP-studiedag is gewijd aan de grens tussen waan en werkelijkheid. Esther Spuijbroek, Nina Silvester, Lucas Schalk en Simone de la Rie hebben in het geheim meer

gasten uitgenodigd. Ze worden vertegenwoordigd door Stijn Vanheule, Danielle Knafo, Wouter Kusters, Anne van Broekhuyzen, Jessica Soolsma en Arthur Eaton. Marc Hamburger leidt de dag, lenig als diskjockey, met de kennis en het overzicht van de encyclopedie. Hij laat ons bijna rappend glijden van de psychose van dokter Schreber — hij moest de wereld haar verloren zaligheid terugbezorgen door zichzelf van een man in een vrouw te veranderen — naar de eigenlijk toch niet zo veranderde werkelijkheid van nu: alle therapeuten behandelen tussen waan en werkelijkheid, proberen de relatie tussen binnen en buiten te herstellen, tussen lichaam en geest, tussen mens en mens.

Alle sprekers leggen de nadruk op: luister naar zeugen, kijk naar dokter Schreber en de affiche. Ze zijn echt!

Stijn Vanheule, hoogleraar klinische psychologie, legt het theoretisch fundament onder de dag. Mensen beleven de werkelijkheid drie keer: imaginair, symbolisch en reëel. Let op: reëel is bij Lacan niet feitelijk. Feitelijk is onkenbaar. Het reële is het lichaam. Het lichaam dat zomaar reageert. Dat ons wakker doet liggen, pijn geeft, zweet of klopt. Waar opeens een stem in te horen is. ‹Zeug›, zegt de stem vandaag. De zeug ligt onder de stoel op de eerste rij. Het is imaginaire waarneming. Waarneming uit de kindertijd. De patiënte is een vrouw, opgegroeid op een boerderij. Baren, slachten, biggetjes, beren. Imaginaire beelden, beelden van vroeger duiken op. Er zit op de eerste rij een man naar wie zij verlangt. Een man die met de bovenbuurvrouw vrijt. Kijk met de vrouw naar de zeug onder de stoel. Ze zit er echt.

Danielle Knafo, analytica, behandelt Amy. Amy houdt van Marcel Marceau. Ze groet zijn witte papieren gezicht op het affiche bij binnenkomst en zwaait als ze weggaat. ‹Op een dag is Marcel dood›, zegt Amy. De krant weet het nog niet. Maar er loopt nu een man door de kamer, steeds maar heen en weer. Is het Marcel? Ze volgt hem met haar ogen. Danielle Knafo kijkt mee. Knafo ziet gelukkig dat hij honger heeft en alleen is. De orde van de taal, van de vader. De orde die de betekenis in het contact met de ander zodanig kan vastleggen dat alles onder het bed of achter de deur wat minder eng is. En minder eenzaam.

Wouter Kusters vertegenwoordigt Klukkluk. Kusters is filosoof. Wat is de eerste filosofie, waar is het begin van het begin? Begint dit verhaal in de mist in de zwijgende Willem? Begint het verhaal van Kusters als hij als 10-jarige hoort hoe de indiaan Klukkluk met een veer op zijn hoofd een beer op de prairie aan het schrikken moet maken door met een grote omweg naar hem toe te lopen en dan een harde sisklank te maken? Klukkluk loopt zo ver dat de prairie opeens weg is. Het verhaal wordt te spannend. ‹Ik neem een slokje water›, zegt Kusters. ‹Dit hoort niet bij de lezing!› Hij lacht. ‹Vertel nou door!›, denk ik. ‹Kan Klukkluk alsjeblieft terug naar de prairie?› Nee. Hij hoort definitief bij de symbolische orde, bij de naam van de vader. Hij moet zelf uitvinden hoe het leven moet. Wat een verdriet. En Kusters' verhaal gaat verder: wie te hard meedenkt met Klukkluk, kan zélf bang worden. Te bang. En als de wereld alleen maar imaginair is, kloppen de bordjes met de richtingaanwijzers niet meer. Dan nemen anderen beslissingen …

Anne van Broekhuyzen, groepspsychotherapeut, geeft psychotherapie aan FACT-patiënten. Patiënten die snijden, schuiven, hopen en treuren. Ze wijst op het enorme belang van de empirische evidentie van de onderliggende P-factor. In de symbolische orde van de volksmond: de pechfactor. Vroege slechte levensomstandigheden als armoede en sek-

sueel misbruik hebben neurobiologische gevolgen. Hoofden gaan erdoor fragmenteren. In de film *Tideland* heeft een klein meisje alleen maar Barbiehoofdjes die rustend op haar vinger vertellen wat ze moet doen. Van Broekhuyzen laat middels een opname zien hoe zij zo'n meisje heel veel jaren later leert om alles bij elkaar te houden. Hoe iedere zucht, iedere beweging, ieder klein woordje een betekenis heeft.
Jessica Soolsma, psychiater, schittert met een lezing over een patiënt die niet in de boeken terecht mag komen. Ik hield niet van psychedelica. Soolsma vraagt aan het begin of ik achter mijn scherm mijn oordeel wil opschorten. Ik neem een slokje thee. Gemberthee. En ik laat me meenemen in een verhaal waar psilocybine oude imaginaire beelden met het affect van toen en vroeger en lang geleden naar boven haalt. En waar de therapeut helpt de beelden te plaatsen in de symbolische orde. Soolsma pleit ervoor het biopsychosociale model uit te breiden met het terrein van het existentiële, van het denken en het voelen.
Arthur Eaton, filosoof en psychotherapeut, bezoekt Odysseus en Circe op het eiland Aeaea. Iedereen die aanmeert in de haven van Aeaea wordt verliefd op Circe en verandert daarna in een zwijn. Dat is nu eenmaal zo. Maar Odysseus heeft wat bescherming van Hermes gekregen. Een middeltje dat hij moet slikken. Hij wordt verliefd op Circe, luiert op Aeaea, maar tuigt op een dag zijn schip weer op.
James, de jongen die beneden zat te gamen, komt nu naar boven voor therapie. Hij rukt zich los van het scherm voor de therapie bij Eaton. ‹Vertel, wat speel je?› ‹Waar gaat het over?› Winnicott noemt de ruimte transitioneel, je kunt aanmeren op Aeaea en het ruime sop kiezen. Zwaaien naar Circe. Maar kan James zijn spel verlaten? Kan James verliefd worden op Eaton zonder in een zwijn te veranderen? ‹Blijf vertellen dat Ithaca bestaat›, eindigt Eaton. ‹Je hoeft niet terug naar het scherm.›
Buiten is de zon doorgebroken. Het is november, maar het lijkt wel lente. Begint het daar? Willem de Zwijger heeft alles gehoord.

https://doi.org/10.5553/PA/259027332026032001009